

УКРАЇНЦІ В СИСТЕМІ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК ЗБРОЙНИХ СИЛ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НАПРИКІНЦІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст.

У статті здійснено аналіз ролі українців у системі кадрового забезпечення сухопутних військ збройних сил Російської імперії. Розкрито особливості підготовки офіцерів у провідних спеціальних військових навчальних закладах імперії (за основними родами військ). Розглянуто їх професійні якості і талант, організаторські здібності до військового будівництва, які згодом були реалізовані в роки Першої світової війни та у процесі становлення українського національного військового руху.

Ключові слова: збройні сили, військовослужбовці, офіцери, російська армія, українці у військових навчальних закладах, Перша світова війна.

Постановка проблеми та її актуальність. Розкриття і характеристика ролі українців у системі кадрового забезпечення збройних сил Російської імперії має важливе значення при вивченні історії України та військової історії провідних європейських держав напередодні і в роки Першої світової війни. Ці питання довгий час подавались у спрощеному, спотвореному вигляді радянською ідеологією, і фальсифікуються ще й сьогодні російськими шовіністичними елементами.

Сучасний український історик Микола Литвин наголошує, що «жодна армія, незалежно від рівня озброєння і вишколу, не може перемагати без досвідчених воєначальників. Її лице завжди визначають генералітет і офіцерський корпус – становий хребет війська. Перемога або поразка визначаються не лише співвідношенням сил і реальністю планів, але й особами, котрі очолюють

війська» [1, с. 3]. Інший відомий український вчений, історик Володимир Сергійчук зауважує, що «десятки років Україна не могла нічого знати про своїх справжніх синів з вірного їй старшинського корпусу. Тоталітарна більшовицька система робила все для того, аби не тільки викреслити з історичної пам'яті народу їхні імена, а й затаврувати їх, як нібито зрадників своєї нації» [2, с. 255].

Слід зазначити, що офіцерські кадри завжди вважалися основою регулярної армії, адже це є особлива соціальна група військовослужбовців-професіоналів, які складають найбільш ефективну частину кадрового забезпечення збройних сил будь-якої держави [3, с. 257]. На думку російського військового історика першої половини ХХ ст., генерала Віктора Чернав'їна, «вивчення офіцерського корпусу російської армії часів Першої світової війни дає ключ до розуміння багатьох тогочасних і наступних подій і процесів» [4, с. 85].

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Сьогодні окремі аспекти досліджуваної теми знайшли певне відображення у вітчизняних і зарубіжних біографічних довідниках, мемуаристиці, узагальнюючих й вузько-профільних публікаціях з проблем історії Першої світової війни (1914–1918 рр.) та низки подій, пов'язаних з національно-визвольною боротьбою українців у 1917-1921 рр. [5; 4; 1; 22; 23]. Проте, окремого дослідження, присвяченого ролі українців у системі кадрового забезпечення російської армії наприкінці ХІХ – початку ХХ ст., немає.

Мета та завдання дослідження. Враховуючи недостатність дослідження даної проблеми, у пропонованій статті передбачено детальніше розкрити особливості становлення та розвитку українського офіцерства й старшинства в системі кадрового забезпечення найчисленнішого самостійного виду збройних сил Російської імперії – сухопутних військ напередодні і в роки Першої світової війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для потреб сухопутних військ російської армії майбутніх офіцерів

готували ряд спеціальних вищих військово-навчальних закладів, що розміщувались у Санкт-Петербурзі. Зокрема, провідними навчальними закладами були Імператорська військова академія Генерального штабу (з 1832 р., з 1855 р. – Ніколаєвська академія Генерального штабу, з 1909 р. – Імператорська Ніколаєвська військова академія) та Михайловська військова артилерійська академія (з 1855 р.). Крім цього, сухопутні війська поповнювались кваліфікованими офіцерськими кадрами із випускників середніх спеціальних військових навчально-виховних закладів закритого типу – піхотних, кавалерійських, артилерійських, інженерних (автомобільні, залізничні, електротехнічні), гімнастично-фехтувальних офіцерських шкіл, військових училищ, кадетських корпусів (військових гімназій) та ін. Для підвищення кваліфікації військових кадрів існували школи підготовки прапорщиків та полкові навчальні заклади російської імператорської армії [6].

На навчання, за добровільним принципом, приймалися молоді особи чоловічої статі, переважно із середовища тогочасного пануючого класу (дворян і буржуазії), а також певна кількість вихідців з духовенства, чиновництва, інтелігенції та ін. Зокрема, у 1912 р. кадровий склад офіцерів російської армії виглядав наступним чином: дворяни – 69,76%; чиновники та інтелігенція – 10,89%; духовенство – 3,07%; купці – 2,22%; селяни та міщани – 14,05% [7].

Найбільш престижною вважалася Імператорська військова академія Генерального штабу (академія Генштабу), де при вступі на одне місце могло претендувати до 10 осіб. Значна кількість українських офіцерів здобули вищу військову освіту саме в цьому навчальному закладі, і згодом стали відомими генералами російської імператорської армії. Зокрема, *Михайло Волховський* (1868–1944 рр., народився у Полтаві) наприкінці ХІХ ст. служив на різних штабних посадах у Київському військовому окрузі. У 1911–1914 рр. був начальником штабу 4-го окремого корпусу прикордонної варти (місце дислокації – Житомир). Під час Першої світової війни –

начальник штабів 9-ї, 112-ї, 31-ї піхотних дивізій та 10-го армійського корпусу на Південно-Західному фронті, генерал-майор. *Гнат Васильченко* (1872–1920 рр., народився в Ізюмі Харківської губернії) на початку ХХ ст. служив на різних офіцерських посадах у Кавказькому військовому окрузі. Під час Першої світової війни перебував на Кавказькому фронті, де обіймав посади начальника штабів 5-ї Туркестанської стрілецької дивізії та 1-ї Кубанської пластунської бригади, командира Кавказьких 8-го стрілецького полку та 5-го армійського корпусу, який був українізований, генерал-майор. *Олександр Осецький* (1873–1936 рр., родом із Волинської губернії) служив на офіцерських посадах у 59-му Люблінському піхотному полку (Одеса), у штабах 15-ї піхотної дивізії (Одеський військовий округ) та 6-го Фінляндського стрілецького полку (Фрідріхсгам, Фінляндія), ад'ютант Офіцерської стрілецької школи лейб-гвардії Санкт-Петербурзького полку, командир роти лейб-гвардії Преображенського полку (Санкт-Петербург). У роки Першої світової війни – командир 3-го гренадерського Перновського полку та бригади 2-ї гренадерської дивізії Гренадерського корпусу на Західному фронті, генерал-майор. *Василь Кирей* (1879-1942 рр., народився у Батурині Чернігівської губернії) у 1901–1914 рр. служив у 21-му мортирному артилерійському дивізіоні (Київський військовий округ). Під час Першої світової війни – старший ад'ютант штабу 32-ї піхотної дивізії, командир батареї 32-ї та командир 6-ї важкої артилерійської бригади, інспектор артилерії 41-го і командувач 23-го армійських корпусів на Південно-Західному фронті, генерал-майор. *Порфирій Кислий* (1874–1960 рр., родом із Кубані) на початку ХХ ст. служив на різних штабних посадах у Кавказькому і Київському військових округах. У роки Першої світової війни спочатку перебував у складі штабу 3-го Сибірського армійського корпусу, пізніше командир 23-го Сибірського стрілецького полку та начальник штабу 158-ї піхотної дивізії на Південно-Західному фронті, генерал-майор [8; 22] та ін.

Показовою у процесі підготовки і формування офіцерського корпусу російської армії є доля слухачів академії Генштабу, в майбутньому відомих воєначальників періоду національно-визвольної боротьби українців у 1917–1921 рр. Зокрема, *Микола Капустянський* (1879-1969 рр., родом із Катеринославщини) спочатку закінчив Одеське піхотне училище, потім академію Генштабу (1912 р.). У 1900–1914 рр. служив у 134-му Феодосійському (Катеринослав) і 105-му Оренбурзькому (Вільно) піхотних та 8-му Східно-Сибірському стрілецькому (Приамурський військовий округ) полках. Під час Першої світової війни перебував на Західному і Південно-Західному фронтах, обіймаючи посади штабного офіцера 5-ї стрілецької бригади, 21-го та 3-го армійських корпусів, начальника штабу 171-ї піхотної дивізії, підполковник. Влітку 1917 р. став одним із ініціаторів формування українських військових частин у складі російської армії. *Марко Безручко* (1883–1944 рр., народився у Токмаку Бердянського повіту Таврійської губернії) спочатку закінчив Одеське піхотне юнкерське училище, пізніше Чугуївське військово-училище та академію Генштабу (1914 р.). Служив підпоручиком у 106-му Уфімському піхотному полку (Вільно). Під час Першої світової війни був начальником штабів дивізії та 30-го артилерійського корпусу на Південно-Західному фронті, підполковник. Влітку 1917 р. брав участь в українізації фронтних частин російської армії. *Олександр Удовиченко* (*Удовидченко*; 1887–1975 рр., народився в Харкові) у 1908 р. закінчив Військово-топографічне юнкерське училище, навчався в академії Генштабу. В 1908–1914 рр. служив у військовому корпусі топографів російської армії на посаді виконавця робіт Київської топографічної зйомки. У роки Першої світової війни перебував на Південно-Західному фронті – командир 129-го Бессарабського піхотного полку, старший ад'ютант штабів 21-ї піхотної дивізії та 3-го Кавказького армійського корпусу, капітан. Влітку 1917 р. – голова української ради 3-го Кавказького армійського корпусу. *Михайло Пересада-Суходольський* (1883–1938 рр., родом із Харківської

губернії) спочатку закінчив Чугуївське військове училище (1909 р.), пізніше військову школу льотчиків-спостерігачів та академію Генштабу (1917 р.). Військову службу розпочав у 1903 р. добровольцем у піхотних полках на Слобожанщині. Учасник російсько-японської війни 1904–1905 рр. Пізніше служив у 150-му Таманському піхотному полку (Білорусь). В роки Першої світової війни перебував на офіцерських штабних посадах у 27-му армійському корпусі і 731-му піхотному полку на Південно-Західному фронті та штабі 5-ї російської армії на Північному фронті, капітан. Активний учасник українізації в російській армії [9; 23] та ін.

Закінчили академію Генштабу ще низка відомих українських офіцерів, які неодноразово демонстрували свої високі професійні якості і талант. Зокрема, *Борис Сулковський* (1881–? р., народився у Кам'янці-Подільському) на початку ХХ ст. служив у 34-му Севському піхотному полку (Полтава), з яким брав участь в російсько-японській війні 1904–1905 рр. У роки Першої світової війни обіймав штабні офіцерські посади у 3-й Сибірській стрілецькій дивізії та 2-му Сибірському корпусі на Південно-Західному фронті, полковник. Влітку 1917 р. добровільно перевівся на посаду начальника штабу 16-ї піхотної дивізії, яка мала українізуватися. *Євген Мешківський* (1882–1920 рр., народився у Києві) в 1905–1914 рр. служив у 198-му резервному Олександроневському (Вологда) і 197-му Лісному (Свеаборг, Фінляндія) піхотних полках. В роки Першої світової війни брав участь у бойових діях на Південно-Західному фронті, перебуваючи на посадах штабного офіцера в 12-й Сибірській та 1-й Фінляндській стрілецьких дивізіях, 105-й піхотній дивізії, 32-му армійському корпусі, згодом стає начальником служби зв'язку штабу 11-ї російської армії, начальником штабів 105-ї піхотної та 1-ї Туркестанської стрілецької дивізій, підполковник. *Дмитро Абриньба* (1885–1918 рр., родом із Миргородського повіту Полтавської губернії) в 1908–1914 рр. служив у 61-му Володимирському (Осовець-Белосток, Польща) та 177-му Ізборському (Пенза) піхотних полках. Під час Першої світової війни пройшов

бойовий шлях від рядового офіцера 36-го піхотного полку до начальника штабу 169-ї піхотної дивізії на Південно-Західному фронті, підполковник. *Олександр Сливинський* (Слива, 1886–1956 рр., родом із Полтавщини) в 1905–1914 рр. служив у 5-му понтонному батальйоні (Київ). У роки Першої світової війни обіймав штабні посади в 10-й кавалерійській дивізії, 3-му кінному кавалерійському корпусі, 39-му армійському корпусі та штабі Румунського фронту, підполковник. *Володимир Сальський* (1885–1940 рр., народився в Острозі Волинської губернії) за особливі заслуги у навчанні був нагороджений срібною медаллю із занесенням на мармурову дошку академії Генштабу. На початку ХХ ст. служив у 126-му Рильському (Острог) та 129-му Бессарабському (Київ) піхотних полках. Під час Першої світової війни перебував на Північно-Західному фронті, обіймаючи посаду старшого ад'ютанта штабу 70-ї піхотної дивізії та оперативного відділу штабу 12-ї російської армії, підполковник. *Володимир Савченко* (1882–1957 рр., народився у Сквирі Київської губернії) був учасником російсько-японської війни 1904–1905 рр. у складі 66-го Бутирського піхотного полку (Варшавський військовий округ). Пізніше служив у 70-му Рязькому піхотному полку (Краснік, Польша), з яким вирушив на Першу світову війну, де спочатку командував батальйоном 542-го Лепельського піхотного полку в Білорусі, а згодом обіймав штабні посади у 18-й і 136-й піхотних дивізіях на Північному фронті, капітан [10; 23] та ін.

На початку ХХ ст. серед офіцерів українського походження були й випускники Михайловської військової артилерійської академії, які проявили свої високі професійні якості під час Першої світової війни. Зокрема, генералами російської армії стали три вихідці з Миргородського повіту Полтавської губернії, рідні брати *Пащенки* – *Василь* (1868–1923 рр.), *Іван* (1872–1959 рр.) та *Євген* (1874–1923 рр.), що командували різними артилерійськими батареями і бригадами на Південно-Західному фронті, були інспекторами артилерії в армійських корпусах. У 1917–1918 рр. брали активну участь в становленні української національної армії. *Микола Височанський*

(1874–1929 рр., родом із Черкаського повіту Київської губернії) служив у військово-промисловому комплексі імперії, обіймаючи важливі посади завідувача збройно-арсенального виробництва та начальника військового заводу «Брянський арсенал», генерал-майор. *Микола Чуйкевич* (1874–1960 рр., родом із Чернігівщини) командував артилерійськими батареєю і дивізіонами, був командиром лейб-гвардії 1-ї артилерійської бригади на Північно-Західному фронті, генерал-майор. *Микола Тихоцький* (1878–1932 рр., родом із Харківської губернії) командував артилерійськими дивізіонами, працював у штабі артилерії 2-ї російської армії на Північно-Західному та Західному фронтах, був завідувачем артилерійського постачання військового резерву важкої артилерії особливого призначення при заводі «Арсенал» у Києві, полковник. *Володимир Акінтієвський* (1888–1962 рр., родом з Чернігівської губернії) служив у 16-й кінно-артилерійській батареї на Південно-Західному і Західному фронтах та у штабі 9-ї російської армії на Румунському фронті, підполковник [11; 22; 23] та ін.

У Російській імперії функціонувало більше 20 військових (юнкерських) училищ різного профілю – піхотних, кавалерійських, козачих, артилерійських, інженерних та ін. [6]. Варто зазначити, що на початку ХХ ст. молодший офіцерський склад армії поповнювався, головним чином, саме із випускників юнкерських училищ – військово-навчальних закладів для підготовки сержантів, старшин і прапорщиків до служби, в основному, у піхотних та кавалерійських підрозділах. В юнкерські училища приймали на навчання (після закінчення гімназії) представників всіх соціальних прошарків (крім іудеїв). До престижних військових навчальних закладів імперії відносились відкриті у 1865 р. Одеське, Чугуївське, Київське піхотні і Єлисаветградське кавалерійське військові училища, які закінчили чимало українських військовослужбовців – майбутніх представників старшого та вищого офіцерського складу.

Серед випускників Одеського піхотного юнкерського училища наприкінці ХІХ ст. були: майбутній начальник

штабу гетьмана Української Держави Павла Скоропадського *Борис Стеллецький* (1872–1939 рр., народився у Брест-Литовську в українській родині), який проходив військову службу на посадах командира роти Варшавської фортеці, штабного офіцера у Донській кінній дивізії та Київському військовому окрузі. Під час Першої світової війни обіймав посади начальника військових сполучень при штабах Південно-Західного фронту і Дунайської армії на Румунському фронті, полковник. *Володимир Абаза* (1873–? р., родом із Катеринославщини) служив на молодших офіцерських посадах у 6-му Лібавському (Модлін, Польща) та 133-му Сімферопольському (Катеринослав) піхотних полках. Під час Першої світової війни пройшов бойовий шлях від капітана до підполковника на Південно-Західному та Румунському фронтах. *Яків Гандзюк* (1873–1918 рр., родом із Вінницького повіту Подільської губернії) служив у 61-му Володимирському (Осовець-Белосток, Польща) та 12-му Великолуцькому (Тула) піхотних полках, у складі останнього брав участь у російсько-японській війні 1904–1905 рр. В роки Першої світової війни був командиром батальйону 147-го піхотного полку, командиром 91-го і 416-го піхотних полків на Південно-Західному фронті, начальником 104-ї пішої дивізії 34-го армійського корпусу, яку було українізовано, генерал-майор [12; 23] та ін.

Чугуївське піхотне юнкерське училище на початку ХХ ст. закінчили: *Василь Матяшевич* (1879–? р., родом із Полтавщини) брав участь у російсько-японській війні 1904–1905 рр., згодом служив штабним офіцером управління будівництва Гродненської (Білорусь) та Ковненської (Литва) фортець, підполковник. *Михайло Садовський* (1887–1967 рр., народився у Києві) служив у 167-му Острозькому піхотному полку (Черкаси), у складі якого брав участь в Першій світовій війні, капітан. *Микола Шаповал* (1886–1948 рр., родом із Бахмутського повіту Катеринославської губернії; молодший брат відомого українського політичного діяча, члена Центральної Ради

(1917–1918 рр.) Микити Шаповала (1882–1932 рр.) служив у 28-му Полоцькому піхотному полку (Тамбов), у складі якого брав участь у Першій світовій війні як командир роти і батальйону на Південно-Західному фронті, поручик (старший лейтенант). *Петро Болбочан* (1883–1919 рр., родом із Хотинського повіту Бессарабської губернії) на початку ХХ ст. служив у 38-му Тобольському піхотному полку (Нижній Новгород), з яким пройшов бойовий шлях на різних посадах молодшого офіцерського складу під час Першої світової війни [13; 23] та ін.

У Київському піхотному юнкерському училищі вчилися: *Микола Архипович* (1869–? р., народився у Радомишлі Київської губернії) спочатку служив у Санкт-Петербурзькому гренадерському полку (Варшава), пізніше був начальником штабів 12-ї піхотної дивізії (Проскурів) і 3-ї стрілецької бригади (Жмеринка), командиром 74-го Ставропольського піхотного полку (Умань). Під час Першої світової війни обіймав посади начальника штабу 39-го армійського корпусу, командира бригади 3-ї Заамурської прикордонної піхотної дивізії та начальника 12-ї Сибірської стрілецької дивізії на Південно-Західному фронті, генерал-майор. *Левко Дроздовський* (1869–1951 рр., народився у Деражні Подільської губернії) спочатку служив у 32-й артилерійській бригаді (Рівне), брав участь у російсько-японській війні 1904–1905 рр., згодом обіймав різні офіцерські штабні посади у Кавказькому, Віленському, Туркестанському військових округах та Головному управлінні російського Генерального штабу. В роки Першої світової війни був начальником штабу 3-го армійського корпусу на Північно-Західному фронті, генерал-майор. *Володимир Сікевич* (1870–1952 рр., народився у Києві) служив у 16-му Ладозькому піхотному полку (Замбрув, Польща). Під час Першої світової війни обіймав посади командира 266-го запасного піхотного полку і 36-ї запасної піхотної бригади на Північно-Західному фронті, полковник [14; 22; 23] та ін.

Єлисаветградське кавалерійське військове училище закінчили: майбутній генеральний писар канцелярії гетьмана Української Держави Павла Скоропадського *Іван Полтавець-Остряниця* (1890–1957 рр., родом із Смілянського повіту Київської губернії), який у складі 75-го піхотного полку брав участь у бойових діях Першої світової війни на Південно-Західному і Західному фронтах, капітан. *Євген Білецький* (1870–? р., родом із Старобільського повіту Харківської губернії) наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. служив на різних офіцерських посадах в окремому корпусі жандармів у Єнісейському, Херсонському, Варшавському, Смоленському, Одеському губернських жандармських управліннях, підполковник. *Микола Янчевський* (1888–? р., народився у Золотоноші Полтавської губернії) напередодні Першої світової війни служив на різних офіцерських посадах в 11-му Ризькому драгунському полку (Крем'янець), у складі якого брав участь у воєнних діях як командир ескадрону на Північно-Західному і Західному фронтах, підполковник [15; 23] та ін.

Крім цього, у процесі підготовки до військової кар'єри майбутнім визначним українським воєначальникам довелося навчатися і в інших військових училищах Російської імперії. Зокрема, *Михайло Омелянович-Павленко* (1878–1952 рр., народився в українській родині у Баку) наприкінці ХІХ ст. закінчив Павловське військове училище у Санкт-Петербурзі, після чого служив у лейб-гвардії Волинського полку (Варшава), брав участь в російсько-японській війні 1904–1905 рр. В роки Першої світової війни був командиром роти та комендантом штабу 2-го Гвардійського корпусу на Південно-Західному фронті, полковник. *Павло Шандрук* (1889–1979 рр., родом із Кременецького повіту Волинської губернії) напередодні Першої світової війни закінчив Алексеєвське піхотне юнкерське училище в Москві. Пішов служити у 70-й Рязький піхотний полк (Варшавський військовий округ), з яким брав участь у бойових діях як командир батальйону на Південно-Західному фронті, капітан. *Кость Смовський* (1892–1960 рр., народився у станиці Полтавській на

Кубані) в 1913 р. закінчив Михайловське артилерійське училище у Санкт-Петербурзі. Під час Першої світової війни командував кінно-гірською гарматною батареєю, унтер-офіцер (сержант) [16; 23] та ін.

Потреби імперських сухопутних військ в офіцерських кадрах частково задовольняли кадетські школи (корпуси) – середні військові навчально-виховні заклади закритого типу для підготовки молоді (віком до 15 років) до військової кар'єри. Вагомий внесок у процес навчання та виховання майбутніх офіцерів збройних сил Російської імперії зробили Петровський Полтавський (з 1840 р.), Владимирський Київський (з 1852 р.), Одеський (з 1899 р.) і Сумський (з 1900 р.) кадетські корпуси. Напередодні Першої світової війни ці військові школи готували щорічно майже 1300 кваліфікованих випускників, з яких близько 90% пізніше продовжували навчання у військових училищах.

Початкову військову підготовку в кадетських корпусах здобуло багато українських військовослужбовців. Чимало вихованців цих навчальних закладів у майбутньому стали генералами російської імператорської армії. Зокрема, після закінчення Полтавського кадетського корпусу *Олександр Березовський* (1867–1940 рр., родом із Чернігівщини) спочатку служив на штабних посадах у Київському і Казанському військових округах, згодом був начальником штабу 14-ї піхотної дивізії та командиром 57-го Модлінського піхотного полку (Одеський військовий округ). В роки Першої світової війни перебував на посадах начальника штабів 10-го армійського корпусу і 3-ї гренадерської дивізії, командувача 31-го армійського корпусу на Південно-Західному фронті, генерал-лейтенант. *Леонід Федяй* (1859–? р., родом із Полтавщини) спочатку служив на різних офіцерських посадах в артилерійських бригадах Іркутського та Київського військових округів, згодом був начальником штабу Усть-Двинської військово-морської фортеці (Рига, Латвія) на Балтійському флоті, командиром 107-го Троїцького піхотного полку (Віленський військовий округ), генералом штабу Туркестанського військового округу. Під час Першої світової війни обіймав

посади начальника штабу 25-го армійського корпусу і командира 31-ї піхотної дивізії на Південно-Західному фронті, генерал-лейтенант. *Олександр Безкровний* (1866–1948 рр., родом із Катеринославщини) спочатку служив у 55-му Подільському піхотному полку (Бессарабська губернія), згодом був начальником штабу 44-ї піхотної дивізії (Умань). Під час Першої світової війни обіймав посади командира 73-го Кримського піхотного полку та начальника штабу 38-го армійського корпусу на Південно-Західному фронті, генерал-майор. *Борис Бобровський* (1868–? р., родом із Полтавщини) брав участь у російсько-японській війні 1904–1905 рр., пізніше служив начальником військових сполучень Варшавського військового округу. Під час Першої світової війни був начальником штабу Двинського військового округу на Північно-Західному фронті, генерал-майор [17; 22] та ін.

Після закінчення Київського кадетського корпусу *Георгій Мандрика* (1869–1937 рр., народився у Києві) спочатку служив у штабах Варшавського і Приамурського військових округів, був начальником штабу кінного загону під час оборони Порт-Артуру в російсько-японській війні 1904–1905 рр., начальником штабу 2-ї Східно-Сибірської стрілецької дивізії та командиром 23-го Східно-Сибірського стрілецького полку (Приамурський військовий округ). В роки Першої світової війни обіймав посади начальника штабу 56-ї і командира 16-ї піхотних дивізій на Північно-Західному та Південно-Західному фронтах, генерал-лейтенант. *Іпполіт Свірчевський* (1874–1920 рр., народився у Полтаві) спочатку служив у 14-й артилерійській бригаді (Кишинів), з якою брав участь в російсько-японській війні 1904–1905 рр., пізніше перебував на штабних посадах в Одеському військовому окрузі. Під час Першої світової війни був начальником штабів 63-ї, 125-ї, 151-ї піхотних та 6-ї Кавказької і 4-ї Туркестанської стрілецьких дивізій, командиром 62-го Суздальського піхотного полку, начальником 16-ї піхотної дивізії 6-го армійського корпусу на Південно-Західному фронті, генерал-майор. *Павло Снігуровський* (1881–? р.,

народився у Києві) спочатку служив у 5-му саперному батальйоні (Київ), після проходження курсів підвищення кваліфікації в офіцерській електротехнічній школі був призначений на посаду начальника військової електротехнічної станції у Києві. Під час Першої світової війни служив на різних керівних офіцерських посадах в електротехнічних і мінно-підривних підрозділах інженерних військ, підполковник.

Сумський кадетський корпус напередодні Першої світової війни закінчив *Петро Ярчевський* (?–1963 р., родом із Черкаського повіту Київської губернії), який у складі кінної артилерії пройшов бойовий шлях українськими землями в роки війни, підполковник [18; 22; 23] та ін.

Відповідно до традицій тодішньої російської імперської аристократії юний *Павло Скоропадський* (1873–1945 рр., народився у Вісбадені, Німеччина; праправнук гетьмана України (1708–1722 рр.) Івана Скоропадського (1646-1722 рр.) – майбутній гетьман Української Держави у 1918 р., мав здобути військову освіту. Після закінчення петербурзького Пажеського корпусу (1893 р.) молодий офіцер йде служити командиром ескадрону важкої артилерії Кавалергардського гвардійського полку (Санкт-Петербург). У 1904–1905 рр. пройшов бойовий вишкіл як командир полку Забайкальського козачого війська, згодом був командиром 20-го Фінляндського драгунського полку (Вільманstrand, Карелія) і лейб-гвардії Кінного полку (Санкт-Петербург). Весною 1912 р. отримує генеральське звання. Здобуті командирські навички П. Скоропадський успішно застосовував й під час бойових дій на фронтах Першої світової війни в Україні, де він обіймав посади начальника 5-ї та 1-ї гвардійської кавалерійських дивізій, командувача 34-го російського армійського корпусу, який влітку 1917 р. був українізований, генерал-лейтенант [19].

Також у системі кадрового забезпечення сухопутних військ збройних сил Російської імперії важливу роль відігравала чимала когорта військовослужбовців офіцерського складу з певним українським корінням. Це були ті,

хто народився і виріс в Україні, хто мав родичів серед українців; росіяни, євреї, поляки, німці й представники інших національностей – вихідці з українських земель, які пов'язали свою військову службу з Україною. Наприкінці Першої світової війни, коли постало питання відродження української державності та формування національної армії, значна частина офіцерів-неукраїнців активно включилися в цю роботу, й згодом стали визначними українськими воєначальниками. Зокрема, *Микола Юнаков* (1871–1931 рр., народився у Чугуєві Харківської губернії в сім'ї російського дворянина, мати – українка) закінчив академію Генштабу. У 1891-1914 рр. служив у лейб-гвардії Семенівського полку (Санкт-Петербург), обіймав посади старшого ад'ютанта 27-ї піхотної дивізії (Віленський військовий округ), начальника штабу 1-го окремого корпусу прикордонної варті (Санкт-Петербург); з 1907 р. викладач, згодом професор академії Генштабу. Під час Першої світової війни був начальником штабів 25-го армійського корпусу та 4-ї російської армії, командувач 7-го армійського корпусу і 8-ї російської армії на Південно-Західному фронті, генерал-лейтенант. *Сергій Дельвіг* (1866–1944 рр., народився у Москві в родині російських дворян, вихідців з українських земель) закінчив артилерійську академію. Брав участь у російсько-японській війні 1904–1905 рр. Під час Першої світової війни служив на Південно-Західному фронті, обіймаючи посади командира артилерійської бригади, інспектора артилерії 9-го та командира 40-го армійських корпусів, коменданта фортеці Перемишль, інспектора артилерії армій фронту, генерал-лейтенант. *Володимир Сінклер* (1879–1946 рр., народився в Узбекистані Туркестанського краю в сім'ї російського дворянина англійського походження, мати – українка) закінчив академію Генштабу. Учасник російсько-японської війни 1904–1905 рр., згодом служив штабним офіцером у 45-й піхотній дивізії (Рига) та у військах гвардії Санкт-Петербурзького військового округу. Під час Першої світової війни перебував на посадах офіцера оперативного

відділу штабу 9-ї російської армії, командира 176-го Переволоченського піхотного полку, начальника штабу 2-го Гвардійського корпусу на Південно-Західному фронті; начальника штабу 2-ї гвардійської піхотної дивізії на Північному фронті, генерал-майор. *Олександр Греков* (1875–1959 рр., народився у Глухівському повіті Чернігівської губернії в родині російських дворян грецького походження) закінчив академію Генштабу. У 1899–1914 рр. служив у лейб-гвардії старшим ад'ютантом штабів 2-ї гренадерської (Москва) і 1-ї гвардійської (Санкт-Петербург) піхотних дивізій, згодом перейшов на викладацьку роботу в академію Генштабу. Під час Першої світової війни був начальником штабів 74-ї піхотної дивізії на Північно-Західному, 1-ї гвардійської дивізії та 6-го армійського корпусу на Південно-Західному фронтах, генерал-майор. *Володимир Генбачов* (1872–1957 рр., народився у Полтаві в родині російських дворян) закінчив академію Генштабу. У 1892–1914 рр. служив в 2-й вилазній батареї Новогеорґіївської фортечної артилерії (Варшавський військовий округ) і 3-й Закаспійській артилерійській бригаді (Туркес-танський військовий округ), викладав в Алексеевському військовому училищі (Москва, 1908–1912 рр.). Під час Першої світової війни був начальником штабу 2-ї стрілецької бригади, командиром 6-го стрілецького полку на Південно-Західному фронті, штабним офіцером 4-ї російської армії на Румунському фронті, генерал-майор. *Яків Сафонов* (1877–1918 рр., народився на Білгородщині в родині російських дворян, вихідців з українських земель) закінчив академію Генштабу. Служив у 136-му Таганрозькому піхотному полку (Єлисаветград). Під час Першої світової війни спочатку перебував на штабних посадах в Одеському, Кавказькому та Іркутському військових округах, згодом на Південно-Західному фронті обіймав посади начальника штабу 37-ї піхотної дивізії, командира 15-го стрілецького полку, начальника штабу 34-го армійського корпусу, який влітку 1917 р. був українізований, генерал-майор. *Всеволод Аганєєв* (1877–1948 рр., народився у

Владикавказі в родині російських дворян, вихідців з українських земель) закінчив академію Генштабу. У 1896–1914 рр. служив офіцером 7-ї Сибірської стрілецької дивізії (Іркутськ), з якою брав участь в російсько-японській війні 1904–1905 рр., пізніше перебував на вищих офіцерських посадах у штабі Київського військового округу і Головному управлінні російського Генерального штабу. Під час Першої світової війни був начальником штабу 38-ї піхотної дивізії, командиром 141-го піхотного полку, начальником штабів 124-ї піхотної дивізії та Київського військового округу на Південно-Західному фронті, генерал-майор. *Дмитро Альтфатер* (1874–1931 рр., народився у Санкт-Петербурзі в родині російських дворян німецького походження, вихідців з українських земель) закінчив артилерійську академію. На початку ХХ ст. служив на різних офіцерських посадах в артилерійських бригадах Петербурзького військового округу. Під час Першої світової війни спочатку воював у складі 1-ї артилерійської бригади, згодом був командиром батареї і дивізіону 36-ї артилерійської бригади на Північно-Західному фронті, генерал-майор. *Всеволод Петров (Вернер)* (1883–1948 рр., народився у Києві в родині російських дворян скандинавського походження) закінчив академію Генштабу. Спочатку служив у лейб-гвардії Литовського полку (Варшава), пізніше на різних офіцерських посадах у Київському військовому окрузі. Під час Першої світової війни обіймав штабні посади в 24-му і 10-му армійських корпусах та 7-й Туркестанській стрілецькій дивізії на Західному фронті, полковник. *Олександр Пількевич* (1877–1922 рр., народився у Фастові Київської губернії в польській шляхетській родині) після закінчення Київського піхотного юнкерського училища на початку ХХ ст. служив у 122-му Тамбовському піхотному полку (Харків), 1-му понтонному (Вітебська губернія) і 7-му саперному (Київ) батальйонах. У 1910–1911 рр. навчався в офіцерській повітроплавній школі, після закінчення якої служив у 8-й повітроплавній роті (Севастополь). Під час Першої світової війни командував

1-м повітроплавним дивізіоном у Криму. Влітку 1917 р. був представником українського генерального військового комітету при російському Генеральному штабі в Петрограді, полковник [20; 1; 22; 23] та ін.

Для підвищення кваліфікації військових кадрів існували школи прапорщиків. Зокрема, *Григорій Чижевський* (1886–1936 рр., родом із Гадяцького повіту Полтавської губернії) закінчив Київський політехнічний інститут і Полтавську артилерійську школу прапорщиків. В роки Першої світової війни служив молодшим офіцером батареї 70-ї артилерійської бригади, був командиром батареї 136-го окремого артилерійського дивізіону на Північному фронті, капітан. *Іван Нагнибіда* (1896–1967 рр., народився у Кременчуці) після закінчення 2-ї Московської школи прапорщиків, у складі 6-го стрілецького полку, брав участь у бойових діях на території України в роки Першої світової війни, капітан. *Митрофан Понсуй-Шапка* (1877–? р., родом із Харківщини) після закінчення 3-ї Московської школи прапорщиків служив у 664-й Полтавській піхотній дружині. В роки Першої світової війни був мобілізований до 85-го піхотного запасного батальйону, який брав участь у бойових діях на території України, поручик. *Кость Мандзенко* (1894–1983 рр., родом із Балтського повіту Подільської губернії) закінчив 1-шу Київську школу прапорщиків. Під час Першої світової війни брав участь у бойових діях на території України. Спочатку служив у складі 145-го піхотного запасного батальйону і 1-го лейб-гренадерського Катеринославського полку, пізніше був начальником команди саперів 1-ї гренадерської дивізії, поручик. *Олександр Петлюра* (1888–1951 рр., народився у Полтаві; молодший брат Головного отамана та Голови Директорії УНР (1919–1920 рр.) Симона Петлюри (1879-1926 рр.)) закінчив 3-тю Київську школу прапорщиків. У роки Першої світової війни служив на різних молодших офіцерських посадах у 436-й пішій дружині, 34-му Севському, 27-му запасному, 399-му Нікопольському піхотних полках, що воювали на території України, підпоручик (лейтенант) [21; 23] та ін.

Молодший командний і начальницький унтер-офіцерський (сержантський) склад сухопутних військ поповнювався, в основному, із рядових шляхом відбору за власним бажанням найбільш грамотних солдатів, які відзначались старанністю та здатністю до служби. Підготовку унтер-офіцерів проводили полкові офіцерські школи, куди могли вступити рядові солдати, які відслужили у війську не менше 1,5 року. Під час Першої світової війни повністю укомплектувати військові частини унтер-офіцерами вдалося лише у Київському та Одеському військових округах, які розташовувались безпосередньо біля лінії фронту. Щодо кількості українців в унтер-офіцерському складі сухопутних військ російської армії варто зазначити, що їх відсоткове співвідношення було досить значним.

Висновки. Таким чином, частка офіцерів українського походження у складі сухопутних військ збройних сил Російської імперії була досить велика, щонайменше 20-25% усього офіцерського складу, з яких генералів – представників вищої офіцерської ланки – близько 25% особового складу. Зокрема, за різними підрахунками, на початку ХХ ст. серед майже 530 генералів і адміралів російської армії близько 260 були українці за національністю або місцем народження [1; 22; 23;]. Проведений аналіз переконливо свідчить, що українці складали значний людський ресурс, який дозволяв Російській імперії розгортати масову армію та безперервно живити її свіжим поповненням. Постійний приплив людських ресурсів забезпечував можливість якісного комплектування всіх родів і видів армії напередодні Першої світової війни.

1. *Литвин М.Р.* Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали та адмірали / М.Р. Литвин, К.Є. Науменко; Ін-т українознавства імені І. Крип'якевича НАН України. – Львів; Харків : Вид-во «Сага», 2007. – 244 с.
2. *Сергійчук В.* Високий дух і трагедія українського генералітету / В. Сергійчук, Я. Тинченко // Українське

- офіцерство: шляхи скорботи та забуття. Ч. 1: Бібліографічно-довідкова; післямова В. Сергійчука. – К. : Тираж. центр УРП, 1995. – С. 254–255.
3. Военный энциклопедический словарь: в 2 т. / Ред. А.П. Горкин [и др.]; М-во обороны РФ, Ин-т военной истории. – М. : Большая Российская энциклопедия; Рипол Классик. – 2001. – Т. 2. – 814 с.
  4. *Чернавин В.В.* К вопросу об офицерском составе старой русской армии к концу ее существования / В.В. Чернавин // Военно-исторический журнал. – 1999. – № 5. – С. 84–89.
  5. *Буравченков А.* Офіцерський корпус російської армії напередодні Першої світової війни / А. Буравченков // Історичний журнал. – 2009. – № 5. – С. 18–33; *Мягкий І.М.* Участь українців у Першій світовій війні 1914–1918 рр. (за документами ЦДАВО України) / І.М. Мягкий // Архіви України. – 2014. – № 4-5. – С. 51–60; *Омелянович-Павленко М.* Спогади командарма (1917–1920) / М. Омелянович-Павленко. – К. : Темпора, 2007. – 541 с.; *Суряев В.Н.* Офицеры Русской Императорской армии. 1900–1917 / В.Н. Суряев. – М. : Русская панорама; Русское историческое общество, 2012. – 288 с.; *Волков С.В.* Офицеры российской гвардии: Опыт мартиролога / С.В. Волков. – М. : Русский путь, 2002. – 568 с.; *Волков С.В.* Офицеры армейской кавалерии: Опыт мартиролога / С.В. Волков. – М. : Русский путь, 2004. – 623 с.; *Волков С.В.* Офицеры российской артиллерии: Опыт мартиролога / С.В. Волков. – М. : Русский путь, 2011. – 776 с.; *Волков С.В.* Генералы и штаб-офицеры русской армии. Опыт мартиролога. В 2 кн. / С.В. Волков. – М. : ФИВ, 2012. – 1464 с.; *Залесский К.А.* Кто был кто в Первой мировой войне. Биографический энциклопедический словарь / К.А. Залесский. – М. : АСТ; Астрель, 2003. – 894 с.; *Герои Великой войны. 1914–1918* / Сост. Т. Ильина. – М. : Кучково поле, 2014. – 504 с.; *Грицай Н.* Малороссийские офицеры и генералы Вооруженных сил Юга России / Н. Грицай // Интернет-сайт общественно-исторического клуба «Белая Россия». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://belrussia.ru/page-id-138.html>.

6. Список военно-учебных заведений Российской империи. Материал из Википедии – свободной энциклопедии [Электронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Список_военно-учебных_заведений_Российской_империи.
7. *Буравченко А.* Офіцерський корпус російської армії напередодні Першої світової війни. – С. 18–33.
8. *Шереметьев О.Є.* Військова слава України: XVIII – поч. ХХ ст. / О.Є. Шереметьев, Я.Ю. Тинченко, І.Т. Жук. – К. : Майстерня книги, 2005. – 140 с.; *Грицай Н.* Малороссийские офицеры и генералы Вооруженных сил Юга России. [Электронний ресурс]. – Режим доступу: <http://belrussia.ru/page-id-138.html>; *Папакін А.Г.* Матеріали до біографії Олександра Осецького (за документами Національного архіву Республіки Білорусь) / А.Г. Папакін // Архіви України. – 2011. – № 5. – С. 113–124; *Милоданович В.Е.* Генерал Василий Фадеевич Кирей / В.Е. Милоданович // Военная Бель (Париж). – 1959. – № 35. – С. 6–10.
9. *Ковальчук М.* Генерал Микола Капустянський: (1881–1969) / М. Ковальчук. – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 2006. – 128 с.; Безручко Марко Данилович. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Безручко_Марко_Данилович; Українське військо у ХХ–ХХІ ст. Інтернет-портал // Командири українського війська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vijsko.milua.org/komandyry.htm>.
10. *Сулковський Б.* З історії формування 2-го Січового Запоріжського корпусу // Табор (Варшава). – 1927. – Ч. 4. – С. 71–87; В обличчю пам'яті борців // Літопис Червоної Калини (Львів). – 1932. – Ч. 4. – С. 21–24; *Волков С.В.* Офицеры армейской кавалерии. – С. 486; *Завадський В.* Генерал Володимир Сальський // За Державність (Торонто). – 1964. – Ч. 10. – С. 235–237; *Марунчак М.* Біографічний довідник до історії українців Канади / М. Марунчак. – Вінніпег: Українська Вільна Академія Наук в Канаді, 1986. – С. 561.
11. Знамениті Полтавці. Державні, суспільні, церковні і військові діячі // Полтава історична. Інтернет-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://>

poltavahistory.inf.ua/mans1_2u.html#met3;

- Высочанский С.* Наша семья. Ее прошлое / С. Высочанский // Культ.-просвет. журнал «Мир Паустовского» (Москва). – 2000. – № 15–16.; Незабывтые могилы. Российское зарубежье некрологи 1917-1997 гг. в 6 т. / Сост. В.Н. Чуваков. – М. :РГБ,1999. – Т. 1. Буквы А–В. – С. 41.
12. *Гай-Нижник П.* Начальники особистого Штабу гетьмана П. Скоропадського / П. Гай-Нижник // Військово-історичний альманах. – 2010. – № 2 (21). – С. 50–52; *Бутович М.* Формування Сірої дивізії у Володимирі-Волинському / М. Бутович // За Державність (Торонто). – 1966. – № 11. – С. 33–41.
13. *Марунчак М.* Біографічний довідник до історії українців Канади. – С. 559–560; *Сідак В.* Полковник Петро Болбочан: трагедія українського державника. Наукове видання / В. Сідак, Т. Осташко, Т. Вронська. – К. : Темпора, 2009. – С. 6.
14. *Архипович Микола Георгійович.* Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Архипович_Микола_Гергійович; *Марунчак М.* Біографічний довідник до історії українців Канади. – С. 577.
15. *Осташко Т.* Український козацький рух в еміграції (1919–1939) / Т. Осташко // Вісник Київського держ. лінгвістичного ун-ту. Серія: Історія, економіка, філософія. Вип. 4: Український консерватизм і гетьманський рух: історія, ідеологія, політика / ред. Ю. Терещенко. – К. : [б.в.], 2000. – С. 285–294.
16. *Омелянович-Павленко М.* Спогади командарма (1917–1920). – С. 67, 170–180; *Романюк А.* Генерал Павло Шандрук / А. Романюк // Вісті Комбатанта (Нью-Йорк). – 1980. – Ч. 1. – С. 68–70.
17. *Рутыч Н.Н.* Биографический справочник высших чинов Добровольческой армии и Вооруженных Сил Юга России / Н.Н. Рутыч. – М. : Российский Архив, 1997. – С. 43; Незабывтые могилы. – Т. 1. – С. 303.
18. *Шереметьев О.С.* Військова слава України: XVIII – поч. XX ст. – 140 с.
19. *Отт-Скоропадська О.* Павло Скоропадський: коротка хроніка життя (1873–1945) / О. Отт-Скоропадська, П. Гай-Нижник // Павло Скоропадський. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918 / Гол. ред. Я. Пеленський; Ін-т української

археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, Ін-т східноєвропейських досліджень НАН України, Східноєвропейський дослідний ін-т ім. В. Липинського. – Київ–Філадельфія, 1995. – С. 35–43; *Реєнт О.* Павло Скоропадський / *О. Реєнт.* – К. : Видавничий Дім «Альтернативи», 2003. – 304 с.; *Залеский К.А.* Кто был кто в Первой мировой войне. – С. 562.

20. *Садовський М.* Микола Юнаків. Генерального Штабу Генерал-Полковник Армії УНР / *М. Садовський* // Вісті Комбатанта (Нью-Йорк). – 1971. – Ч. 3-4. – С. 38–44; *Залеский К.А.* Кто был кто в Первой мировой войне. – С. 721–722; *Панас Н.Б.* Олександр Петрович Греків: кар'єра українського генерала / *Н.Б. Панас* // Військово-науковий вісник. – 2012. – Вип. 17. – С. 71–82; Українське військо у ХХ–ХХІ ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vijsko.milua.org/komandyry.htm>; Военный орден Святого Великомученика и Победоносца Георгия. Именные списки 1769–1920. (Биобиблиографический справочник) / Ред. В.М. Шабанов; Федеральное архивное агентство, Российский государственный военно-исторический архив. – М. : Русский мир, 2004. – С. 380; *Ганин А.В.* Генерал-хорунжий Всеволод Петров и изучение истории Северной войны в украинской военной эмиграции / *А.В. Ганин* // Северная война и Приднестровье: история и современность; Приднестровский гос. ун-т им. Т.Г. Шевченко, Приднестровское отделение Российской академии естественных наук. – Тирасполь, 2010. – С. 40–46; *Калинчук Д.* Росіяни в боях за незалежну Україну / *Д. Калинчук* // Українська правда, Історична правда. 17.12.2013.
21. *Несвіцький О.О.* Полтава у дні революції та в період смуту 1917–1922 / *О.О. Несвіцький.* – Полтава : [б.в.], 1995. – С. 71; *Боляновський А.* Українські військові формування у Збройних силах Німеччини (1939–1945) / *А. Боляновський.* – Львів : Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, Канадський ін-т українських студій Альбертського ун-ту, 2003. – С. 496–525; *Марунчак М.* Біографічний довідник до історії українців Канади. – С. 505.
22. *Колянчук О.М.* Генералітет українських визвольних змагань. Біограми генералів та

адміралів українських військових формацій першої половини ХХ ст. / О.М. Колянчук, М.Р. Литвин, К.Є. Науменко. – Львів : Ін-т українознавства, 1995. – 283 с.; Волков С. Генералитет Российской империи. Энциклопедический словарь генералов и адмиралов от Петра I до Николая II. В 2-х т. / С. Волков. – М. : Центрполиграф, 2010. – Т. 1. А–К. – 760 с.; Т. 2. Л–Я. – 832 с.; Генералитет российской императорской армии и флота. Интернет-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rusgeneral.ru/index.html>.

23. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921): наук. вид. / Я. Тинченко. – К. : Темпора, 2007. – 536 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coollib.com/b/178327>; Русская армия в Великой войне. Интернет-проект // Картотека проекта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.grwar.ru/persons/persons.html>.

Рецензент: *В.С. Голубко*, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історичного краєзнавства, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів.

Лозинский А.Ф.

УКРАИНЦЫ В СИСТЕМЕ КАДРОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ СУХОПУТНЫХ ВОЙСК ВООРУЖЕННЫХ СИЛ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ В КОНЦЕ XIX – НАЧАЛЕ XX в.

В статье проведен анализ роли украинцев в системе кадрового обеспечения сухопутных войск вооруженных сил Российской империи. Раскрыты особенности подготовки офицеров в ведущих специальных военных учебных заведениях империи (по основным родам войск). Рассмотрены их профессиональные качества и талант, организаторские способности к военному строительству, которые впоследствии были реализованы в годы Первой мировой войны и в процессе развития украинского национального военного движения.

Ключевые слова: вооруженные силы, военнотружачие, офицеры, российская армия, украинцы в военных учебных заведениях, Первая мировая война.

Lozynskyi A.

UKRAINIANS IN THE STAFFING SYSTEM OF THE ARMY RUSSIAN EMPIRE LATE XIXth – EARLY XXth CENTURY

The article analyzes the role of Ukrainians in the system of staffing of the Army of the Russian Empire. We have shown the particularities of officers training in the guiding special military educational institutions of the Empire (by the main armed services). We have considered their professional skills and talent, organizational skills to military construction which were subsequently implemented during the First World War and in the process of Ukrainian national military movement.

Keywords: armed forces, soldiers, officers, Russian army, Ukrainians in the military educational institutions, the First World War.